

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 20^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2005

ΒΑΘΥΣΗΜΑΝΤΕΣ ΡΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ
ΓΙΑ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥΣ ΤΗΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

Από την Έφεσο της Ιωνίας και από την Έλεα της Ιταλίας έρχεται ή φωνή της ελληνικής φιλοσοφίας και, υπέρ το γάσμα των ενδιάμεσων αιώνων, διαμηνύει τα όρια της πρόδου της επιστήμης και τους όρους του κύρους των επιτευξέων της.

Ο Ήρακλειτος γνωματεύει : «Ψυχῆς πείρατα ἰὼν οὐκ ἂν ἐξεύροιο πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδὸν οὕτω βαδὺν λόγον ἔχει».

Ἡ αὐστηρὴ αὐτὴ ρῆση τοῦ Ἐφέσιου φιλοσόφου, ἐρμηγευμένη εὐρύτατα, δηλαδὴ ὥστε νὰ ἰσχύει ὄχι μόνο γιὰ τὰ «ψυχῆς πείρατα» -ἡρακλείτεια εἶναι ἄλλωστε καὶ ἡ ρῆση «φύσις κρύπτεσθαι φιλεῖ», προφυλάσσει τοὺς ἐπιστήμονες ἀπὸ τὴν αὐταπάτη γιὰ δυνατότητα πρὸς παντογνωσία. Ἡ σοφὴ αὐτὴ παραίνεση πρὸς ἐπίγνωση τῶν ὁρίων τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνας δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμᾶται ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς ψυχολόγους, καὶ ἰδιαίτερα τοὺς εἰδικοὺς τῆς ψυχολογίας τοῦ βᾶθους, τοὺς οἰονεὶ κατονομαζόμενους στὴν ἡρακλείτεια ρῆση, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους διάσημους στὴν ἐποχὴ μας ἐπιστήμονες, υπερήφανους γιὰ τὶς ἀνακαλύψεις τοὺς εἶτε θεωρεῖς τους, μὲ θέμα τὸν κόσμον ἢ τὸν ἄνθρωπο.

Σχετικὰ, προπάντων, μὲ τὶς φερόμενες στὶς ἡμέρες μας θριαμβευτικὲς ἐπιτυχίες τῆς ἐρευνας τῶν λειτουργῶν τῆς βιολογίας, ἐνόμισα χρέος μου πρὶν ἀπὸ ἔτος νὰ ἐπισημάνω τὰ ἑξῆς: Μὲ τὰ γονίδια καὶ τὰ παρόμοια δὲν ἐξηγεῖται ἀκέραια ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν θεβαιώνεται ἡ ἀξία του. Ἔργο τῆς διάνοις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καὶ ἡ θεωρία τῶν γονιδίων. Αὐτὸς ἀποτελεῖ προϋπόθεση γι' αὐτὴν, δὲν προσφέρεται ἄρα γιὰ ὀλικὴ νοητικὴ σύλληψή του ἀπὸ αὐτὴν. Ὅ,τι καὶ

ἂν ἡ θεωρία τῶν γονιδίων ἀποκαλύπτει ἀπὸ τῆ σύσταση τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸ εἶναι μερικὰ μόνο σημαντικό γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ταυτίζεται μετὰ τὴν οὐσία του καὶ τὴν ἀξία του, καὶ προπάντων δὲν ἐξηγεῖ τὴν πηγὴ τῆς ἰδικῆς τῆς δημιουργίας καὶ τοῦ κύρους τῆς, δὲν ἐξηγεῖ δηλαδὴ, πῶς ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐπιτελεῖ τὴν ἀνακάλυψη τῶν γονιδίων ἢ καὶ νὰ παρέχει κύρος στὴν περὶ αὐτῶν θεωρία. Ὅσο καὶ ἂν προόδευσε ἡ βιολογία, ἡ ρίζα τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου μένει ἀσύλληπτη ἀπὸ τὶς ἐπιτεύξεις τῆς. Ὁ ἄνθρωπος ὑπερβαίνει ἀπείρως τὴ θεωρία τῶν γονιδίων, ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς καὶ ὁ χρηρῆς τοῦ κύρους τῆς. Ἡ οὐσία καὶ ἡ ἀξία τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνέχουν τὸ μυστηριακὸ ἄδυτο καὶ τὴν εὐδαιμονικὴ χάρι τοῦ Θεοῦ.¹

Προσομοιάζει σὲ ἰκανὸ βαθμὸ πρὸς τὴν ἡρακλείτεια ρῆση γιὰ τὰ ὄρια τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ ἐνέχει καὶ ὑπερβασία τῆς, ἡ ρῆση τοῦ πολυεπιστήμονος φιλοσόφου τῶν Ἀδελφῶν Δημοκρίτου: «ἐτεῆ δὲ οὐδὲν ἴδμεν ἐν θυῶ γὰρ ἡ ἀλήθεια» (100). Ἡ φράση «ἐν θυῶ γὰρ ἡ ἀλήθεια» ἀπηχεῖ ἐντονα τὴν ἡρακλείτεια φράση «οὕτω βαδὺν λόγον ἔχει».

Ἐξ ἄλλου, ἡ φράση «ἐτεῆ δὲ οὐδὲν ἴδμεν», καθὼς καὶ οἱ παραλλαγές τῆς «γιγνώσκεις τε χρῆ, φησίν, ἄνθρωπον τῷδε τῷ κανόνι ὅτι ἐτεῆς ἀπήλλακται», «ἐτεῆ οἶον, ἕκαστον γιγνώσκεις ἐν ἀπόρῳ ἐστίν», καὶ προπάντων «ἐτεῆ οὐδὲν ἴσμεν περὶ οὐδενός» (104), ἢ καὶ ἡ ἐπιδοκιμασμένη ἀναξαγόρεια γνώμη «ὄψις τῶν ἀδήλων τὰ φαινόμενα» (10) –δηλωτικὸς τῆς γνώμης τοῦ Δημοκρίτου γιὰ κάθε γνώση, δηλαδὴ ὄχι τυχόν μόνο γιὰ τὴν «διὰ τῶν αἰσθήσεων σκοτίη», ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν «διὰ τῆς διανοίας γνησίη», ὅπως φέρεται νὰ διακρίνει ὁ ἴδιος (113)– σὰν νὰ προμηγύει τὴ γνώμη τοῦ γερμανοῦ φιλοσόφου Kant γιὰ τὸ Ding an Sich ὡς μὴ δεκτικὸ νὰ γνωσθεῖ ἀπὸ τὴ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου· μάλιστα ἡ φράση «ἀλλ' ἐπιρυσμὴ ἐκάστοισιν ἢ δόξιος» σὰν νὰ προδηλώνει τὴν κατὰ Kant γνωσιακὴ λειτουργία τῆς διανοίας, τὴν καὶ οἶονεὶ διακηρυγμένη μετὰ τὴν ἐμβληματικὴ φράση του «Der Verstand ist der Gesetzgeber der Natur».

Ὁ Παρμενίδης ἐπισημαίνει: «τὰ δοκοῦντα χρῆν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα».

Ἡ δυσερμήνευτη² αὐτὴ ρῆση τοῦ Ἑλεάτη φιλοσόφου θεσπίζει τοὺς ὅρους τοῦ κύρους τῆς ἐπιστήμης.

1. Βλ. περιοδικὸ «Εὐθύνη» (Ἰανουάριος 2005).

2. Ὁ Remi Brague, στὸ μελέτημά του *La vraisemblance du faux*: Parménide fr. 1. 31-32

Δὲν ἀγνοοῦσε ὁ Παρμενίδης τὴ ρήση τοῦ Ξενοφάνους «δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέ-
τυκται» κατόρθωσε ὁμως τὴν ὑπέρβασή της μὲ τρόπο ἀπόλυτο· ἐξ ἄλλου, μὲ τὴν
ὑπέρβασή της ἐπιτέλεσε καὶ τὴν ὀριοθεσία τῆς ἰσχύος της, ἐνῶ ἐπὶ πλέον καὶ
τὴν συμπλήρωσε πρόσφορα, μὲ τὴ ρήση ἀκριβῶς «τὰ δοκοῦντα χρῆν δοκίμως
εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα», χορηγῶ κριτηρίου ὀρθότητος ἢ μὴ τῶν ἐπιτεύ-
ξεων τῆς ἐπιστήμης.

Πρώτιστα, θεμελίωσε ὁ Παρμενίδης τὴ γνώση ἀπόλυτα, ὅχι ὁμως τὴν οἰ-
αδήποτε γνώση· ἀναφέρεται συνολικὰ στὶς γνωσιακὲς ἐπιτεύξεις («χρεὼ δέ σε
πάντα πυθέσθαι»), ἀλλὰ διακρίνει «ἡμὲν Ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμῆς ἤτορ,
ἡδὲ βροτῶν δόξας³, ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθείης» (I, 28-30).

Μὲ τὸν στίχο «ἡμὲν Ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμῆς ἤτορ» ἐκφράζεται ὅ,τι ἀν-
τιστοιχεῖ στὴν ἀπόλυτα θεμελιωμένη γνώση, τὴ μόνη κάτοχο τῆς ἀδιάσειστης
καρδιάς τῆς ἀκέραιης Ἀληθείας. (Μεταφράζομε ἀδιάσειστη καρδιά τὸ «ἀτρεμῆς
ἤτορ», ἀκέραιης τὸ ἐπίθετο «εὐκυκλέος», καθὼς σημαίνει τὴν κλειστὴ αὐτάρ-
κεια, ὅπως τοῦ ἄριστου σχήματος κύκλος.

Καὶ τονίζεται γιὰ τὴν ἀπόλυτα θεμελιωμένη γνώση, ὅτι δὲν ὑπάρχει δίχως
ἀντικείμενο ἀπόλυτο, δηλαδὴ αὐτόθετο κατὰ λογικὴ ἀναγκαιότητα καὶ ἀνεκ-
τόπιστο. Αὐτὸ σημαίνεται μὲ τὴ συγκατάφαση τοῦ ὄντος καὶ τοῦ νοεῖν («ταυτὸν
δ' ἐστὶ νοεῖν τε καὶ οὐνεκὲν ἐστὶ νόημα», 8.34) ὡς ἀδήριτης ἀλληλουχίας («οὐ
γὰρ ἄνευ τοῦ ὄντος, ἐν ᾧ πεφατισμένον ἐστίν, εὐρήσεις τὸ νοεῖν», 8.35-36).

Ἡ ἀναπόδραστη παραδοχὴ τῆς ἀδήριτης αὐτῆς ἀλληλουχίας τοῦ νοεῖν καὶ
τοῦ ὄντος ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴ τοῦ γνήσιου φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ, καθὼς
ἀπόλυτα καὶ ταυτόθετα θεμελιώνουν τὴ νοησιολογία καὶ τὴν ὄντολογία. Καὶ
ἰδοὺ πῶς ἀποδεικνύεται ἀναπόδραστη: Ὅποια τυχὸν ἄρνηση τῆς νοήσεως αὐ-

γράφει τὰ ἐξῆς: Ἔως τὸ 1970 περίπου «οἱ ἐρμηνευτές τῶν δύο αὐτῶν στίχων οἱ πιὸ διαφορετικὲς
φαίνονταν νὰ εἶναι παραδέξιμες, τουλάχιστον κατ' ἀρχήν. Αὐτὸ νομίζομε δὲν ἰσχύει πιά. Τὰ
ἐπιχειρήματα ἤλθαν, μᾶς φαίνεται καὶ ἀκύρωσαν τὰ μὲν τὰ δέ, ὥστε νὰ ἀποκλείονται ὅλες οἱ
δυνατότητες ἐρμηνεύσεως». Βλ. στὸ συλλογικὸ ἔργο *Etude sur Parménide* (sous la direction de
Pierre Aubenque), II, 1987 σελ. 44 κ. ἐπ.).

3. Ἡ δυαδικὴ αὐτὴ γνωσιοθεωρία μὲ τὴν ἀντιπαράθεση «Ἀληθείης» πρὸς «δόξας», ἀποτε-
λέσε ἀφετηρία γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς γνωσιοθεωρίας τοῦ Πλάτωνος. Βλ. καὶ Δεσποτοπούλου,
«Φιλοσοφία Ἐγκώμιον» (2000, ἐκδ. Ἑλληνικά Γράμματα), σελ. 35-38, «Φιλοσοφία καὶ Δι-
αλεκτική» (1990, ἐκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη), σελ. 21,74. «Φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος» (1997,
ἐκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν), σελ. 25, 60-61.

τοαναιρεῖται. Ἡ ἄρνηση τῆς νοήσεως εἶναι πράξις νοήσεως καὶ αὐτή, ἄρα ἐπιβεβαίωση τῆς νοήσεως. Ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ ἐκφύγει ἀπὸ τὴ νόηση, μὲ τὴν ἴδια τὴ νόηση⁴. Ἐξ ἄλλου, ἡ νόηση δὲ παρέμενε ἀδύνατη χωρὶς νὰ ὑπάρχει κάτι πρὸς νόηση, δίχως δηλαδὴ τὸ εἶναι τοῦ πρὸς νόηση αὐτοῦ. Νοεῖν ἄρα καὶ ὄν συνιστοῦν ἀδῆριτη ἀλληλουχία, πρωτόθετη καὶ θεμελιωτική τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ.

Μὲ τὸν στίχο «ἡδὲ βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθείης» προβάλλεται καὶ χαρακτηρίζεται κάθε ἄλλη ἀνθρώπινη γνώση πλὴν τῆς καθαρὰ φιλοσοφικῆς, ὥστε καὶ ὅποια γνώση ἀποτελεῖ τὴ λεγόμενη ἐπιστήμη. (Παρόμοια κάπως γνώμη φέρεται νὰ ἐκφράζει καὶ ὁ Ἡράκλειτος, ἀλλὰ ὄχι μὲ τὸ νηφάλιο ὕφος τοῦ Παρμενίδου: «Ἡράκλειτος παίδων ἀδύρματα νενόμικεν ἀνθρώπων δοξάσματα», 70). Ἡ τρισένδοξη, λοιπόν, στὴν ἐποχὴ μας ἐπιστήμη ἀποτελεῖται κατὰ Παρμενίδη ἀπὸ «βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθείης», δηλαδὴ ἀπὸ γνώσεις δίχως καίρια καὶ ἀκέραια καὶ ἀδιάσειστη ἀλήθεια. Μάλιστα ὁ μειωτικὸς αὐτὸς χαρακτηρισμὸς ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ περὶ κόσμου θεωρία τοῦ ἴδιου τοῦ Παρμενίδου, ὅπως ρητὰ δηλώνει ὁ ἴδιος μὲ τὴν εἰσαγωγικὴ στὴν ἐκθεσὴ τῆς φράση: «δόξας δ' ἀπὸ τοῦδε βροτείας μάνθανε κόσμον ἐμὸν ἐπέων ἀπατηλὸν ἀκούων» (8.51-52): ἐνῶ τὴν ἀμέσως πρὶν ὀλοκληρωμένη ἐκθεση τῆς φιλοσοφικῆς θεωρίας του χαρακτηρίζει «πιστὸν λόγον ἡδὲ νόημα ἀμφὶς ἀληθείης» (8.50-51). Ἀξίζει νὰ προσέξομε τὴν ἀντίθεση τῶν ἐκφράσεων: γιὰ τὴν ἐπιστήμη «κόσμον ἐπέων ἀπατηλόν», γιὰ τὴ φιλοσοφία «πιστὸν λόγον» γιὰ τὴν ἐπιστήμη «δόξας βροτείας», γιὰ τὴ φιλοσοφία «νόημα ἀμφὶς ἀληθείης».

Παρὰ ταῦτα ὅμως συμβαίνει καὶ νὰ καταξιώνεται κάπως στὸ ἴδιο ἔργο τοῦ Παρμενίδου ἡ ἀπὸ «δόξας βροτείας» ἀποτελούμενη γνώση, ὅπως εἶναι καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ περὶ κόσμου θεωρία του· καθὼς ἐπισημαίνεται γι' αὐτήν, ὅτι ἀποτελεῖ «διάκοσμον ἐοικότα» (8.60), ἢ καὶ ὅτι κατοχυρώνει τὸν ἀποχό της πρὸς ἄλλη τυχὸν «βροτῶν γνώμη» (8.61): παρουσιάζοντα μάλιστα ὡς ἀντικείμενά της ὅλα τὰ χωροχρονικά: ὅσα γεννήθησαν, ὑπάρχουν τώρα καὶ μέλλουν νὰ τελευτήσουν ὕστερ' ἀπὸ τὴν πλήρη ἀνάπτυξή τους («οὔτω τοι κατὰ δόξαν ἔφυ τάδε καὶ νῦν ἔασι/ καὶ μετέπειτ' ἀπὸ τοῦδε τελευτήσουσι τραφέντα», 19.1-2), δηλαδὴ τὸ σύνολο τῶν ἀντικειμένων τῶν λεγόμενων στὴν ἐποχὴ μας θετικῶν ἐπιστημῶν, πλὴν τῶν καθαρῶν μαθηματικῶν.

Ἡ καταξίωση ὅμως γενικὰ τῶν ἀπὸ «δόξας βροτείας» ἀποτελουμένων γνώ-

4. Βλ. Δεσποτοπούλου, «Μελετήματα Φιλοσοφίας» (1978, ἐκδ. Παπαζήση), σελ. 41.

σεων επιτελείται από τον Παρμενίδη, με θέσπιση και βαρύτατου ὄρου γι' αὐτήν: Ἰδοὺ λοιπόν, τί σημαίνει γιὰ τὴ γνωσιολογία καὶ ιδιαίτερα τὴν ἐπιστημολογία ἡ ρήση «τὰ δοκοῦντα χρῆν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα», ὅπως ὀρθὰ τὴν ἐρμήνευσα με Ἀνακοίνωσή μου⁵ ἀπὸ τὸ ἴδιο αὐτὸ βῆμα στὶς 9 Μαρτίου 1989: εἰσάγει ὄρον, ἀποφασιστικὸ γιὰ τὴν ἰσχὺ τῶν συστατικῶν τῆς ἐπιστήμης θεωρημάτων ἐκφρασμένων με τὴ λέξη «δοκοῦντα» καθὼς ἀπαιτεῖ («χρῆν») νὰ προσφέρονται γιὰ ἔγκυρη ἐξήγηση κάθε ἀντίστοιχου τους χωροχρονικοῦ φαινομένου («πάντα») σὲ ὅποια συνάρτησή του («διὰ παντός»).

Ἐντυπωσιάζει κάπως ἡ ἐκφραστικὴ μερικὴ σύμπτωση με τὴ ρήση τοῦ Ἡρακλείτου «εἶναι γὰρ ἐν τὸ σοφὸν ἐπίστασθαι γνώμην, ὅτῃ ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων» (41). Δὲν εἶναι ἀμελητέα ἡ ἀντιστοιχία τῶν ἐκφράσεων: «διὰ παντὸς πάντα περῶντα» τοῦ Παρμενίδου, «ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων» τοῦ Ἡρακλείτου. Ἡ ἐπίσης ρήση τοῦ Ἡρακλείτου «δοκίοντα γὰρ ὁ δοκιμώτατος γινώσκει, φυλάσσει» (28) μοιάζει σὰν νὰ προϋποθέτει καὶ νὰ συμπληρώνει τὴν ἄλλη, καθὼς προβάλλει τὸ ἀνδρώπινο ὑποκείμενο τοῦ «ἐπίστασθαι» («ὁ δοκιμώτατος») καὶ τὸ λειτούργημά του νὰ «γινώσκει» καὶ νὰ «φυλάσσει» ὅσα εἶναι «δοκίοντα», ἐννοημένα ὡς ἔγκυρα πρὸς «πάντα διὰ πάντων», ὅπως τὰ «δοκοῦντα» κατὰ Παρμενίδη.

Χωρὶς νὰ γνωρίζει μᾶλλον τὴ δυσερμήνευτη παρμενίδεια ρήση, τὴ θεσπιστικὴ τοῦ ἔσαϊ ὄρου γιὰ τὴν ἰσχὺ τῶν συστατικῶν τῆς ἐπιστήμης θεωρημάτων, ὁ γάλλος φιλόσοφος Pascal στὸν δέκατο ἔβδομο αἰῶνα μ.Χ., διακήρυξε, ὅτι μία ὑπόθεση ἐπιστημονικὴ δὲν κατοχυρώνεται ὀριστικά, ὅσα φαινόμενα καὶ ἂν τὴν ἐπαληθεύουν, ἐνῶ διαψεύδεται ὀριστικά, ἔστω καὶ ἂν ἓνα μόνον φαινόμενο βρῖσκεται σὲ ἀντίθεση πρὸς αὐτήν. Ἡ σημαντικώτατη αὐτὴ ἐπιστημολογικὴ γνώμη τοῦ Pascal ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν παρμενίδεια, ἢ καὶ τὴν ἐκφράζει πιὸ ἔντονα με τὴν ἀντίστροφη κάπως διατύπωσή της προπάντων.

Οἱ βαδυσήμαντες αὐτὲς ρήσεις τῶν προσωκρατικῶν ἀγνοοῦνται κατὰ κανόνα ἢ ἔστω παραμελοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐπιστημολόγους, καθὼς προπάντων ἔχουν ἐπικαλυφθεῖ κάπως ἀπὸ τὴν ἐπιστημολογία τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους.

5. Δημοσιευμένη στὰ Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας, καθὼς καὶ στὸ βιβλίο μου «Φιλοσοφία καὶ Διαλεκτική», σελ. 62-77.

Ἐμεῖς ὅμως ἔχομε χρέος νὰ μὴ παραγνωρίζομε τὴ θεμελιωτικὴ τῆς φιλοσοφίας πνευματικὴ δημιουργία τῶν θρυλικῶν αὐτῶν ἡρώων τῆς «γιγαντομαχίας περὶ τῆς οὐσίας», ἀδικημένων ἄλλωστε μὲ τὴν ἄστοχην ὀνομασία προσωκρατικοί, μᾶλλον ἀρνητικὴ τῆς αὐτοτέλειας ἢ καὶ τῆς αὐταξίας τους.

Ἀμέριστος πρέπει νὰ εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς κορυφαίους αὐτοὺς ἐκπροσώπους τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, γόνους τοῦ ἀνατολικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ Ἑλληνισμοῦ, Ἡράκλειτο καὶ Παρμενίδη, ἢ καὶ πρὸς τὸν γόνον τοῦ βόρειου Ἑλληνισμοῦ, Δημόκριτο. Ἐκφραση ἀμέριστου πρὸς αὐτοὺς σεβασμοῦ εἶναι καὶ ἡ σημερινὴ Ἀνακοίνωση.

Κυρίες, Κύριοι, Ἀκαδημαῖκοί, Ἐρρωσθε καὶ Χαίρετε.